

Розсоха С. С.,
здобувач

Науково-дослідного інституту публічного права

НОРМАТИВНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРАВА НА ЗАЙНЯТТЯ НОТАРІАЛЬНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ В УКРАЇНІ

NORMATIVE SUPPLY OF ADMINISTRATIVE AND LEGAL REGULATION OF THE RIGHT TO ACCEPT NOTARY ACTIVITY IN UKRAINE

У статті проаналізовано нормативне забезпечення нотаріальної діяльності в Україні як частина механізму адміністративно-правового регулювання, відповідно до якого нормативними актами гарантується право на зайняття нотаріальною діяльністю, суб'єкти видачі права на зайняття нотаріальною діяльністю здійснюють свої повноваження щодо реалізації права на зайняття нотаріальною діяльністю та визначається порядок отримання права на зайняття нотаріальною діяльністю. Особливу роль відведено наказам і роз'ясненням Міністерства юстиції України, які загалом регламентують порядок видачі права на зайняття нотаріальною діяльністю.

Ключові слова: адміністративно-правове регулювання, Міністерство юстиції України, нормативне забезпечення, нормативно-правовий акт, нотаріат, право на зайняття нотаріальною діяльністю в Україні.

В статье проанализировано нормативное обеспечение нотариальной деятельности в Украине как часть механизма административно-правового регулирования, согласно которому нормативными актами гарантируется право на занятие нотариальной деятельностью, субъекты выдачи права на занятие нотариальной деятельностью осуществляют свои полномочия по реализации права на занятие нотариальной деятельностью и определяется порядок получения права на занятие нотариальной деятельностью. Особую роль отведено приказам и разъяснением Министерства юстиции Украины, в целом регламентирующим порядок выдачи права на занятие нотариальной деятельностью.

Ключевые слова: административно-правовое регулирование, Министерство юстиции Украины, нормативное обеспечение, нормативно-правовой акт, нотариат, право на занятие нотариальной деятельностью в Украине.

The article is disclosed the normative provision of notarial activity in Ukraine as part of the mechanism of administrative and legal regulation, according to which the normative acts guarantee the right to engage in notarial activities, subjects of the issuance of the right to engage in notarial activities exercise their powers regarding the exercise of the right to engage in notarial activities and the procedure for obtaining the right to engage in notarial activities is determined. A special role is assigned to orders and explanations of the Ministry of Justice of Ukraine, which generally regulate the procedure for granting the right to engage in notarial activities.

Key words: administrative-legal regulation, Ministry of Justice of Ukraine, normative support, legal acts, notary, right to engage in notarial activity in Ukraine.

Постановка проблеми. Нотаріат в Україні регламентується широкою кількістю нормативно-правових актів, які загалом забезпечують здійснення нотаріальної діяльності. Чільне місце в нормативній регламентації нотаріату займають акти, за допомогою яких здійснюється адміністративно-правове регулювання права на зайняття нотаріальною діяльністю в Україні.

У зв'язку з реформуванням сфери нотаріату необхідність більш чіткої регламентації організації нотаріату в Україні постає досить гостро, відповідно, актуальність дослідження нормативного забезпечення адміністративно-правового регулювання права на зайняття нотаріальною діяльністю в Україні є беззаперечною та безумовною в сучасних реаліях суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На розкриття нормативного забезпечення адміністративно-правового регулювання права на зайняття нотаріальною діяльністю в Україні звертали свою увагу такі вчені, як В.Б. Авер'янов, В.В. Галуцько, А.Г. Гулєдзи, Г.Ю. Гулєвська, Л.В. Данюк, Н.В. Ільєва, О.А. Мартинюк, У.О. Палієнко, В.Г. Тищенко, К.І. Чижмарь, та інші дослідники.

Проте вищевказані вчені розкрили загальні аспекти нормативного забезпечення нотаріату, а проблематика адміністративно-правового регулювання права на зайняття нотаріальною діяльністю в Україні залишається недостатньо дослідженою.

Мета статті полягає в тому, щоб на базі аналізу позицій учених-юристів, основ законодавства визначити нормативне забезпечення адміністративно-правового регулювання права на зайняття нотаріальною діяльністю в Україні.

Виклад основного матеріалу. Тлумачний словник визначає категорію «забезпечення» як задоволення когось, чогось у якихось потребах, створення надійних умов для здійснення чого-небудь; гарантування чогось: забезпечення промисловості енергоносіями, забезпечення міцного миру; матеріальні засоби до існування: матеріальне забезпечення, пенсійне забезпечення, соціальне забезпечення [13, с. 405; 3, с. 78].

Державне управління розкриває загальні особливості поняття «правового забезпечення», зокрема, у широкому сенсі – це створення правової бази для функціонування того чи іншого суб'єкта правовідносин; надання відповідних правових послуг тому

чи іншому суб'єкту; наукове та кадрове забезпечення юридичної роботи за певним напрямом [6, с. 254].

Тобто правове забезпечення передбачає широку сферу правових засобів, до складу яких входить і нормативно-правове забезпечення.

В інформаційному просторі існує теза, що нормативно-правове забезпечення – це правові механізми, які існують на національному та міжнародному рівнях. Вони можуть бути обов'язковими та примусовими (національні закони й правила, договірні зобов'язання) або добровільними (пакти про добросовісність, кодекси поведінки), які разом утворюють юридичну основу [5].

Отже, нормативне забезпечення нотаріальної діяльності в Україні – це частина механізму адміністративно-правового регулювання, відповідно до якого нормативними актами гарантується право на зайняття нотаріальною діяльністю, суб'єкти видачі права на зайняття нотаріальною діяльністю здійснюють свої повноваження щодо реалізації права на зайняття нотаріальною діяльністю та визначається порядок отримання права на зайняття нотаріальною діяльністю.

У межах дослідження необхідно визначити нормативне забезпечення адміністративно-правового регулювання права на зайняття нотаріальною діяльністю в Україні. Варто зазначити, що, на думку В.В. Галуцька, адміністративно-правове регулювання – це здійснюваний усією системою адміністративно-правових засобів вплив суб'єктів публічної адміністрації на суспільні відносини з метою їх упорядкування, закріплення, охорони та розвитку [2, с. 211]. Відповідно, система правового регулювання складається з таких стадій: підзаконної адміністративної правотворчості – видання суб'єктами публічної адміністрації підзаконних адміністративно-правових норм щодо їх загального впливу на суспільні відносини, уточнення адміністративно-правового статусу суб'єктів адміністративного права, деталізація змісту адміністративно-правових відносин, форм, методів, процедур тощо; реалізації адміністративно-правових норм, коли вони втілюються в життя, забезпечуються суб'єктивні публічні права та юридичні обов'язки суб'єктів адміністративного права; правоохоронної діяльності суб'єктів публічної адміністрації, що містить засоби адміністративного впливу до порушників прав, свобод і законних інтересів фізичних та юридичних осіб [2, с. 207].

Тобто саме нормативне забезпечення є невід'ємною частиною адміністративно-правового регулювання права на зайняття нотаріальною діяльністю в Україні.

Нотаріуси або посадові особи, які вчиняють нотаріальні дії, у своїй діяльності керуються законами України, постановами Верховної Ради України, указами й розпорядженнями Президента України, постановами й розпорядженнями Кабінету Міністрів України, а на території Республіки Крим, крім того, – законодавством Республіки Крим, наказами Міністра юстиції України, нормативними актами обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій. Нотаріуси у встановленому порядку

в межах своєї компетенції вирішують питання, що впливають із норм міжнародного права, а також укладених Україною міждержавних угод [12].

Конституція України визначає, що виключно законами України визначаються організація та діяльність нотаріату. Щодо гарантування права на зайняття нотаріальною діяльністю в Україні, то низка статей Основного Закону забезпечують його, а саме: стаття 23 визначає, що кожна людина має право на вільний розвиток своєї особистості, якщо при цьому не порушуються права й свободи інших людей, та має обов'язки перед суспільством, у якому забезпечується вільний і всебічний розвиток її особистості. У статті 42 Конституції України зазначено, що кожен має право на працю, яка передбачає можливість заробляти собі на життя працею, яку він вільно обирає або на яку вільно погоджується [4].

Центральне місце в організації нотаріату України займає Закон України «Про нотаріат» від 2 вересня 1993 р. № 3425-ХІІ, який встановлює порядок правового регулювання діяльності нотаріату в Україні [12].

Варто зазначити, що загалом Законом України «Про нотаріат» від 2 вересня 1993 р. № 3425-ХІІ гарантується право на зайняття нотаріальною діяльністю, визначається коло суб'єктів, адміністративно-правовий статус яких спрямований на реалізацію отримання права нотаріусів на зайняття нотаріальною діяльністю, та визначаються загальні засади здійснення права на зайняття нотаріальною діяльністю.

Безумовно, найбільш вагоме практичне значення щодо реалізації отримання права на зайняття нотаріальною діяльністю займають підзаконні нормативно-правові акти.

Адміністративно-правовий статус Міністерства юстиції України як провідного суб'єкта реалізації отримання права нотаріусів на зайняття нотаріальною діяльністю визначає Положення про Міністерство юстиції України від 2 липня 2014 р. № 228, відповідно до якого завданням Міністерства юстиції є організація роботи нотаріату та здійснення державного регулювання нотаріальної діяльності, зокрема такі: встановлення умов допуску громадян і посадових осіб органів місцевого самоврядування, уповноважених на вчинення нотаріальних дій, які передбачені законом, до провадження нотаріальної діяльності, здійснення контролю за організацією нотаріату та нотаріальною діяльністю уповноважених осіб, керівництво державними нотаріальними конторами, перевірка організації нотаріальної діяльності нотаріусів, дотримання ними порядку вчинення нотаріальних дій і виконання правил нотаріального діловодства, видання та анулювання в установленому законом порядку свідоцтва про право на зайняття нотаріальною діяльністю, видання уповноваженим особам свідоцтва про право на вчинення нотаріальних дій щодо оформлення спадкових прав, встановлення порядку виготовлення та знищення печатки приватного нотаріуса, вимоги до робочого місця (контори) приватного нотаріуса та уповноважених осіб; затвердження порядку проходження стажування уповноваженими особами, порядку проведення перевірки організа-

ції нотаріальної діяльності державних, приватних нотаріусів та уповноважених осіб, дотримання ними порядку вчинення нотаріальних дій і виконання правил нотаріального діловодства, порядку підвищення кваліфікації працівників органів нотаріату, нотаріусів, помічників нотаріусів та уповноважених осіб, встановлення правил професійної етики нотаріусів, здійснення аналітично-методичного забезпечення нотаріальної діяльності, узагальнення та регулювання нотаріальної практики, готування для нотаріусів та уповноважених осіб роз'яснення з питань, що належать до компетенції Міністерства [7].

Для визначення рівня професійної підготовленості осіб, які мають намір займатися нотаріальною діяльністю при Міністерстві юстиції України, утворюється Вища кваліфікаційна комісія нотаріату. Персональний склад Вищої кваліфікаційної комісії нотаріату затверджується наказом Міністерства юстиції України. Положення про Вищу кваліфікаційну комісію нотаріату затверджується Кабінетом Міністрів України [12], відповідно до якого основними завданнями Комісії є такі: визначення рівня професійної підготовленості осіб, які мають намір займатися нотаріальною діяльністю; вирішення питання про анулювання свідоцтва про право на зайняття нотаріальною діяльністю [11].

Тож постанови Кабінету Міністрів України відіграють важливу роль у нормативному забезпеченні адміністративно-правового регулювання права на зайняття нотаріальною діяльністю в Україні, адже розкривають провідні завдання, повноваження та адміністративно-правовий статус загалом суб'єктів видачі права на зайняття нотаріальною діяльністю в Україні, відповідно реалізуючи при цьому державну політику у сфері нотаріату.

Порядок видачі права на зайняття нотаріальною діяльністю в Україні регламентує Міністерство юстиції України власними наказами та роз'ясненнями.

Зокрема, Порядок допуску осіб до складання кваліфікаційного іспиту та проведення кваліфікаційного іспиту Вищою кваліфікаційною комісією нотаріату, який затверджено наказом Міністерства юстиції України від 28 липня 2011 р. № 1905/5, визначає процес складання особами кваліфікаційного іспиту у Вищій кваліфікаційній комісії нотаріату та проведення кваліфікаційного іспиту Вищою кваліфікаційною комісією нотаріату [9].

Відповідно до статті 11 Закону України «Про нотаріат» і з метою вдосконалення процесу видачі свідоцтв про право на зайняття нотаріальною діяльністю наказом Міністерства юстиції України від 11 липня 2012 р. № 1043/5 було затверджено Порядок видачі свідоцтва про право на зайняття нотаріальною діяльністю [8; 12].

Роз'яснення Міністерства юстиції України від 15 липня 2013 р. «Про Порядок та особливості надання Міністерством юстиції України адміністративної послуги з видачі (повторної видачі) свідоцтва про право на зайняття нотаріальною діяльністю» визначає, що відповідно до статті 11 Закону України «Про нотаріат» та постанови Кабінету Міністрів

України від 22 лютого 1994 р. № 102 «Про розмір плати за видачу свідоцтва про право на зайняття нотаріальною діяльністю» Міністерство юстиції України надає адміністративну послугу з видачі свідоцтва (повторного свідоцтва) про право на зайняття нотаріальною діяльністю [10; 12].

Видача свідоцтв про право на зайняття нотаріальною діяльністю здійснюється сектором нормативно-правової роботи Управління нотаріату та фінансового моніторингу Департаменту нотаріату, банкрутства та функціонування центрального засвідчувального органу. Порядок видачі свідоцтва про право на зайняття нотаріальною діяльністю врегульовано положеннями Закону України «Про нотаріат», а також наказом Міністерства юстиції України від 11 липня 2012 р. № 1043/5 (зі змінами) [10; 12].

Вказаними нормативними актами передбачено, що свідоцтво про право на зайняття нотаріальною діяльністю видається Міністерством юстиції України на підставі рішення Вищої кваліфікаційної комісії нотаріату, що зберігається у справах Департаменту нотаріату, банкрутства та функціонування центрального засвідчувального органу [10; 12].

За видачу свідоцтва про право на зайняття нотаріальною діяльністю вноситься плата, розмір якої визначено постановою Кабінету Міністрів України від 22 лютого 1994 р. № 102 [10; 12].

Отже, наказами та роз'ясненнями Міністерства юстиції України регламентується порядок видачі права на зайняття нотаріальною діяльністю від допуску осіб до складання кваліфікаційного іспиту до безпосереднього порядку видачі свідоцтва про право на зайняття нотаріальною діяльністю з чіткою регламентацією оплатності надання адміністративних послуг за видачу свідоцтва про зайняття нотаріальною діяльністю.

Висновки. Усе вищевикладене дає підстави вважати, що:

- нормативне забезпечення є невід'ємною частиною адміністративно-правового регулювання права на зайняття нотаріальною діяльністю в Україні;
- загалом, Законом України «Про нотаріат» від 2 вересня 1993 р. № 3425-ХІІ гарантується право на зайняття нотаріальною діяльністю, визначається коло суб'єктів, адміністративно-правовий статус яких спрямований на реалізацію отримання права нотаріусів на зайняття нотаріальною діяльністю, та визначає загальні засади здійснення права на зайняття нотаріальною діяльністю;
- постанови Кабінету Міністрів України відіграють важливу роль у нормативному забезпеченні адміністративно-правового регулювання права на зайняття нотаріальною діяльністю в Україні, адже розкривають провідні завдання, повноваження та адміністративно-правовий статус загалом суб'єктів видачі права на зайняття нотаріальною діяльністю в Україні, відповідно реалізуючи при цьому державну політику у сфері нотаріату;
- наказами та роз'ясненнями Міністерства юстиції України регламентується порядок видачі права на зайняття нотаріальною діяльністю від

допуску осіб до складання кваліфікаційного іспиту до безпосереднього порядку видачі свідоцтва про право на зайняття нотаріальною діяльністю з чіткою регламентацією оплатності надання адміністративних послуг за видачу свідоцтва про зайняття нотаріальною діяльністю.

Отже, нормативне забезпечення нотаріальної діяльності в Україні – це частина механізму адмі-

ністративно-правового регулювання, відповідно до якого нормативними актами гарантується право на зайняття нотаріальною діяльністю, суб'єкти видачі права на зайняття нотаріальною діяльністю здійснюють свої повноваження щодо реалізації права на зайняття нотаріальною діяльністю та визначається порядок отримання права на зайняття нотаріальною діяльністю.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Алексеев С.С. Механизм правового регулирования в социалистическом государстве. М., 1966. 374 с.
2. Галушко В.В. Адміністративне право України. Т.1. Загальне адміністративне право: навч. посібник. Херсон: Грінв Д.С., 2015. 272 с.
3. Головашук С.І. Словник-довідник з українського літературного слововживання. Київ: Наук, думка, 2004. 448 с.
4. Конституція України від 28 червня 1996 р. Відомості Верховної Ради. 1996. № 30. Ст. 141.
5. Нормативно-правове забезпечення. Цілісність сектору безпеки: офіційний веб-портал. 2017. URL: <https://securitysectorintegrity.com/uk/станданти-і-настанови/нормативно-правове-забезпечення/>
6. Охотський Е.В. Державне управління в сучасній Росії: навч.-метод. комплекс. М.: МДІМВ, 2008. 548 с.
7. Положення про Міністерство юстиції України від 2 липня 2014 р. № 228. Офіційний вісник України. 2014. № 54. Ст. 1455.
8. Порядок видачі свідоцтва про право на зайняття нотаріальною діяльністю: затверджено наказом Міністерства юстиції України від 11 липня 2012 р. № 1043/5. Офіційний вісник України. 2012. № 54. Ст. 2193.
9. Порядок допуску осіб до складання кваліфікаційного іспиту та проведення кваліфікаційного іспиту Вищою кваліфікаційною комісією нотаріату: затверджено наказом Міністерства юстиції України від 28 липня 2011 р. № 1905/5. Офіційний вісник України. 2011. № 60. Ст. 2421.
10. Порядок та особливості надання Міністерством юстиції України адміністративної послуги з видачі (повторної видачі) свідоцтва про право на зайняття нотаріальною діяльністю: роз'яснення Міністерства юстиції України від 15 липня 2013 р. Верховна Рада України: офіційний веб-портал. 2013. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/n0013323-13>
11. Про затвердження Положення про Вищу кваліфікаційну комісію нотаріату: постанова Кабінету міністрів України від 31 серпня 2011 р. № 923. Офіційний вісник України. 2011. № 67. Ст. 2584.
12. Про нотаріат: Закон України від 2 вересня 1993 р. № 3425-XII. Відомості Верховної Ради України. 1993. № 39. Ст. 383.
13. Яременко В.В., Сліпущко О.М. Новий словник української мови: у 3 т. Київ: Аконіт. 2008. 928 с.